

"El retard espanyol separa els cerdans"

És, gràcies a la qualitat de la seva poesia i del seu teatre, l'escriptor viu de més pes de la Catalunya Nord. Ara, Jordi Pere Cerdà ha decidit d'estendre la seva visió de la societat cerdana a la novel·la, i el resultat és el llibre de Columna "Passos estrets per terres altes".

Jordi Pere Cerdà, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i autor d'una extensa obra poètica i teatral, ha escrit la seva primera novel·la als setanta-set anys. Es titula *Passos estrets per terres altes* i vol ser un gran fresc sobre la Cerdanya del segle XIX. L'ha publicada Columna. Nascut a Sallagosa, Alta Cerdanya, l'any 1920, Antoni Cayrol (Jordi Pere Cerdà és el seu nom literari) la va escriure al seu poble entre els anys 1993 i 1997.

—Per què us heu decidit a escriure una novel·la, finalment?

—Perquè és difícil de fer una novel·la. La prosa, l'havia provada. Tinc fins i tot diversos contes, *nouvelles*, algun dels quals, com *La dona lloba*, s'ha traduït dos cops al francès. Va ser llavors que em vaig adonar que en podia escriure una. Sóc un home que no he tingut mai temps. He hagut de treballar, de pagès, tota la vida. L'he escrita perquè m'havia jubilat i encara perquè hi ha hagut la pressió de l'Àlex Susanna i de la Núria Viladot. Pel pagès, escriure i llegir sembla una cosa que no és d'aquest món, de tocats del bolet.

—Per què el segle XIX?

—Quan vaig començar l'obra no sabia si parlaria del XIX o del XX. Vaig començar a interessar-me pel servei clandestí que després de la guerra civil espanyola s'havia muntat a Ripoll i Campdevànol, en relació amb el de l'altra banda de la frontera, perquè, moltes d'aquestes coses, les sabia de primera mà. I després, en estudiar la història de Ripoll vaig llegir el cas del saqueig de la vila, l'any 1838, a mans dels carlins. I també m'anava bé de situar-la al XIX perquè el canvi de societat, a la Cerdanya, és traçat per la Revolució Francesa. La viuen, sense entendre-la, però la viuen. Si hagués parlat dels meus anys viscuts, m'hauria quedat una cosa massa

personal. No hauria fet una novel·la, sinó un relat més o menys autobiogràfic. Va ser un amic meu que em va enviar un llibre que parlava del saqueig de Ripoll. No deixa de ser un símbol que el destructor de Ripoll es digui Comte d'Espanya. De vegades sembla que el fat doni precisament el símbol de la situació.

—*Aquell XIX deu ser molt contrastada la història de banda a banda de la frontera, no?*

—Molt. El XIX separa les mentalitats i ho fa perquè Espanya es queda endarrerida en comparació amb França, on la burgesia i la burgesia industrial van trobar moltes més facilitats per a guanyar-se la vida. Als ulls dels carlins pagesos, la consigna de Carles X, el 1830, "Enriquiuvos" era negativa. I als ulls de l'església, que defensava els terratinents, també. A la Cerdanya aquesta separació de mentalitats es veu en petites actituds. No tenen gaire consciència ben bé del que passa. Al meu comerciant, personatge central, el carlisme li farà molt de mal perquè es troba amb dues lleis, l'una carlista i l'altra liberal, la de Berga i la de Puigcerdà.

—*I aquesta situació es manté fins quan?*

—No n'hem sortit fins que en Franco es va morir.

—*I ara que tots som la mateixa Europa, ja és massa tard per a tornar a l'harmonia de mentalitats d'abans?*

—Hi ha molta feina a fer. S'han aixecat parets d'ençegament, com al País Valencià. Cal que el poble tingui clar els moments en què han estat ençegats i aquells en què no ho ha estat.

—*Insisteixo. Això ja no té retop?*

—No hi ha res que no es pugui resoldre. Però amb l'intel·lecte. No pas amb teories, sinó aclarint els fets. No ens reunim, no ens veiem prou. No hi ha hagut

"El segle XIX separa les mentalitats, a la Cerdanya, perquè Espanya, que sofreix les guerres carlines, es queda endarrerida en comparació amb França, on la burgesia va trobar moltes més facilitats per a guanyar-se la vida".

una gran discussió. Com si tinguéssim por. Potser sóc massa confús, sobre la qüestió. Hi ha massa coses al meu cap.

—*Heu dedicat cinc anys a fer la novel·la. Per què tant de temps?*

—Vaig començar el 92 i després la vaig deixar un any. La meva idea és fer personatges que agafin carn. I quan això passa, llavors imposen el seu caràcter. I això no és un procés fàcil. De totes maneres, sí que tinc por que el lector no es pensi que he fet un llibre molt difícil.

—*La Cerdanya no és un cas a part, a la Catalunya Nord? Francesos i espanyols no han pogut comptar amb les muntanyes per separar les comarques veïnes, com ha estat el cas del Vallespir, Capcir i Rosselló.*

—Tampoc no ho podria dir. El cerdà no té una idea d'unitat. Però tampoc no ho puc negar. Puigcerdà, en molts aspectes, com el del mercat, ha actuat de centre de tota la Cerdanya. Una vegada, un diputat francès que es presentava, a principi de segle, a les eleccions, va voler parlar amb la gent un diumenge i va haver d'anar a Puigcerdà per trobar-los. L'altra cosa és la idea del catalanisme, d'anar més enllà de la idea local, i tenir una visió general del país. A la Cerdanya érem el mateix país. La mateixa gent. Ara n'hi ha que han vingut de fora, una part dels quals, cal dir-ho, s'interessen pel català.

—*Us considereu el darrer gran escriptor de la Catalunya Nord?*

—No. Han aparegut molts escriptors i poetes, i també historiadors que, els uns en català i els altres en francès, tracten coses del país. I cantants. El fet que es fundés i es consolidi la Universitat de Prada ha donat un gran impuls.

—*Quin ús feu dels termes específicament cerdans?*

—Fujo del folclore. El folclore m'agrada molt, i la prova n'és que he recollit cançons i contes, però n'he fugit sempre, en la creació. Sobre la llengua, he de dir que hi ha algun francesisme que ens arriba per via occitana, no és ben bé un francesisme I que en algunes altres ocasions, nosaltres som més genuïns. Per exemple, vosaltres heu creat el mot *tirabuixons* o *llevataps* i per a nosaltres, l'eina d'obrir ampolles és una tribanella, com les que fa servir el fuster per a perforar fusta. *Tribanella* és un dialectalisme?

—*Quina relació manteniu amb la literatura francesa. Amb el *nouveau roman*, per exemple?*

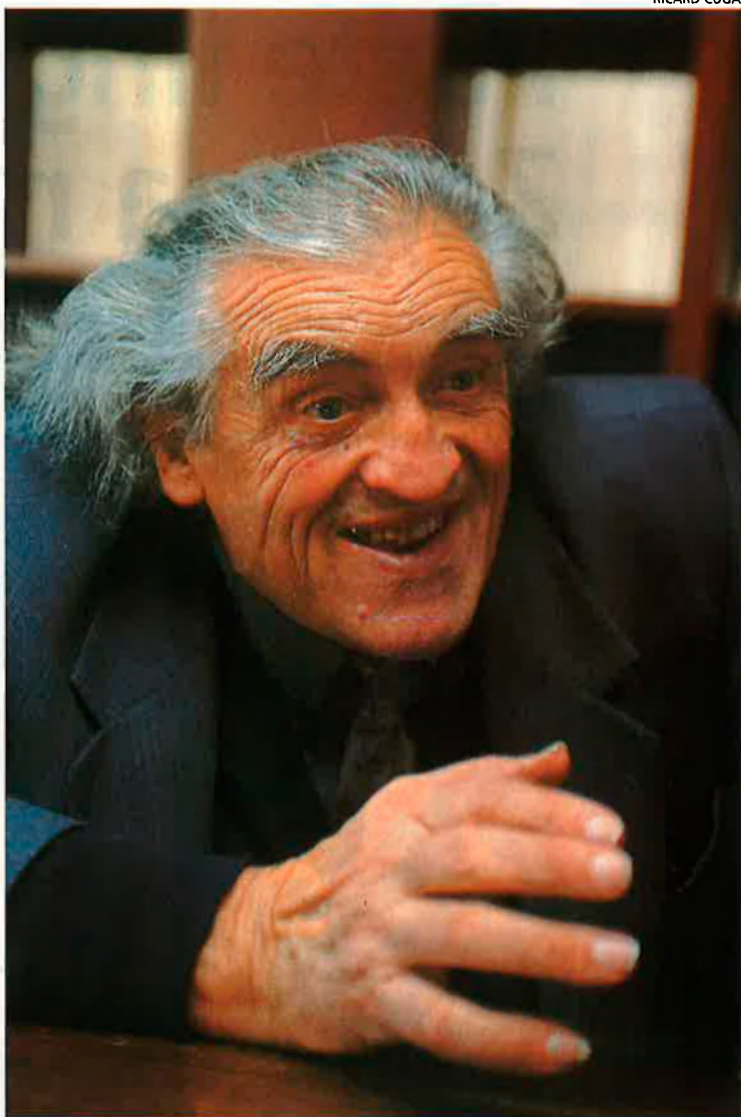
—No puc escriure com el *nouveau roman*, perquè aquí no ha arribat. L'escriptura ha de tenir les pulsacions del llenguatge de la gent. Però, com el *nouveau roman*, voldria que el lector pogués refer la novel·la mentre la llegeix.

—*La religió, com queda en la vostra obra?*

—No sóc anticlerical. Les sectes són pitjors que no pas les religions. A més, a França, el debat dins l'església és més obert i intens. Discutir les idees és la vida. Si no, esdevenim pragmàtics i el pragmatisme no dóna pensament.

—*Sou comunista i em sembla que no ho heu deixat de ser. Heu fet una novel·la marxista?*

—No, no, no l'he feta. Però, escolteu, sense el mar-

xisme no tindriem la visió de la societat que tenim. La idea que una societat comercial és portadora de democràcia, al marxisme li costa de dir-ho, però ho ha dit quan feia filosofia. El dia d'avui, les lleis capitalistes es confronten entre elles i això fa una mena d'equilibri. Un sistema econòmic pot ser també foment d'equilibri. Ara, sóc dels qui pensa que l'economia no es pot veure com ho feia el marxisme, després d'haver vist les barbaritats comeses. Al Rosselló s'han girat contra mi perquè sóc marxista. Però no n'he fet mai, de marxisme. Una altra cosa són les idees. Vaig tenir fins els 60 un activisme marxista a la mida del meu terreny. Era la situació política internacional que m'hi obligava. Avui sí que se sap que la Guerra de l'Indo-xina va ser un error. Però en el seu temps, no se sabia. El marxisme va més lluny d'una teoria de partit. És una visió filosòfica i, a França, això es reconeix àmpliament. No es pot negar el progrés que va fer el marxisme en les idees. El marxisme ha impregnat la vida. Pujol fa marxisme.

El poeta i dramaturg Jordi Pere Cerdà, pseudònim d'Antoni Cayrol, és premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Creu de Sant Jordi, Premi de Literatura de la Generalitat i de Crítica Serra d'Or. Nascut a Sallagosa l'any 1920, ha publicat la seva primera novel·la, *Passos estrets per terres altes*.

Lluís Bonada